

ORGANUL

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu preé Gratiósa invoientia.

Sambata

Nr. XXVIII.

12 Juliu. 1847

TRANSILVANIA.

CLUSIU, 1: 13 jul. In Sied. LXVIII, adoptanduse si ceilalti siesa articii de lege, se tramisera regiului Guberniu, de unde prein doi secretari de guberniu se retramisera insemnarile, ee aflá cu cale, la cei mai nainte tramisi alti siésa articii. Deintre aceste obserbari, atingatorie parte de principia parte numai de cuvente, acelea se lapedara, ér' deintu acestea unele se adoptara, care mai bine se voru intielege alaturate lenga textu.—Pentru sied. urmatoria se propuse artículu VII, carelesi scimbá loculu, si acum e al XIII, cele ce erá urmatorie siesa impingunduse inainte.

FRANCIA.

PARIS, 5 jul. st. n. Camar'a Deputatiloru mane va fi chiamata asidefige diua de terminu pentru incheiarea siedentieloru dein est' tempu. In acestu momentuse mai afla 12 proiecte de lege si doua propusetiuni in starea numai de ase referi, si care mane se voru impartí in Camara. Ci se crede, cá cu tota multiemea atátoru proiecte de lege supuse desbateriloru, Camar'a totu va poté terminá in 17 ale acestia lucrarele dein acesta Sesiune.

Paris, 3 jul. Cererea principelui Ieronimu Napoleon, ex-regelui Vestfaliei, de afi iertatu ase intorce in Francia, fu recomandata presidentelui Consiliului fora oposetiune. Ministrulu Herbert dechiará in numele guberniului, cum ea acest'a nu se obléga a sterge legile ce exiléza tote membrele familiei imperatesci, cisi reserbeza de ale aplecá cu tota libertatea, si in catu le va judecá a se poté uní cu paz'a securitatei asiediamenteloru si a repausului publicu. Dupa aceea altu deputatu referi cererea crestineloru dein Libanu (dein Siria), ce de nou se roga de scutenti'a guberniului francescu. Deputatulu expuse cu atat'a lumina catu si stemperare starea de acum a poporeloru crestinesci dein Siria; si Camar'a intrega, impreuna cu ministeriulu, se insocirá la marturisirile de simpati'a cu multa nobilitate si cuvenentia esprese de referentele.

Dupa scirile sosite in Paris in 5 jul. dein Africa, Abdelkadir reportá o invingere asupr'a ostiloru imperatului dela Maroco. Elr taiá capulu lui El-Hamar, prinsului Comandante al ostiloru Marocane, tractandu ca pre un tradatoriu si rebelu pre un generariu ce lucrá dupa ordinile Supranului seu. Acésta procedura barbara desteptá ingrijiarea in curtea dela Fez, si va se strice multu Emirului in simpati'a Europei.

GERMANIA.

Gazet'a Vienese de 7 jul. st. n. pública protocolulu Adunarei Confederatiunei germane, in obiectulu ocuparei Cracoviei, Francofurtu 17 jun. a. c., al caruia extractu pre scurtu curmatoriulu:

§ 1. Presidentele adunarei, D. Comite de München-Bellinghausen, legatulu ces. reg. austriacu, arata, cumca Legatii Austriei si a Borusiei, dein cautarea mesuriloru luate de aceste doua Curti cu impreuna-invoirea M. Sale Imperatului Rusiei pentru Statulu liberu al Cracoviei au a dá o dechiaratiune comune.

Austri'a si Borusia. Maiestatile Sale Imperatulu Austriei si Regele Borusiei, dein impreuna-intielegerea cu prea inaltulu loru confederatu M. Sa Imperatulu Rusiei, se aflara miscate la acestu conclusu:

„Cá dupa ce Prea inaltii sei Predecesori de gloriosa aducere a mente, prein tractatulu intre sine incheiatu 3 maiu (23 apr.) 1815 intemeiara Statulu liberu al Cracoviei, suptu unele conditiuni, ce atátu spre binele si tienerea lui catu si spre ascurarea pazei intru incesi tierile sale erá socotite si spre implenirea acestoru scopuri erau nencongiurate, si dupa ce acestu Statu nesocotindu acele conditiuni in decursulu a mai multoru ani, in urma in februarulu anului mai deinainte de sinesi se desfáci in anarchia, si se puse intru ostare, in care concedutele lui pretensiuni de o independentia conditiunata nu se mai poteau respectá fara periclitarea scutentiei, cu carea acesti trei Monarchi sunt detori supusiloru sei,—acestu Statu se nu se mai restaureze ci cetatea si tienutulu Cracoviei se se reduca la relatiuni, in carele stetuse inainte de a. 1809.“

Acesti trei monarchi facura si pusera in lucrare acestu conclusu dein bine socotit'a convingere de al seu dreptu, in conscienti'a detorentieloru Sale catra poporele, ce provedenti'a le incredii scutentiei loru, si in urm'aunoru evenemente de toti cunoscute si pentru relatiunile de inlauntru ale Staturiloru Sale, prea momentose.

Déca totusi acestu actu se socotí ca vetemare a tractatelorú statatorie, si se cercá a legá cu acésta espicare intielesuri arbitrare si aducatorie in prepusu reu de scopurile a treiloru monarchi; Maiestatile sale eau dein aceea ocaziune a dá prea inaltiloru sei Confederati, si alesu la tota prea luminat'a Confederatiune germana intru totalitatea ei, o dechiaratiune de principiale, ce Prea inaltiele Sale le recunoscúra de indreptariu nestramatatu urmariloru sale.

Aceste principie, ce Maiestatile sale le soco-

tescu ca un adevăratu pignu de ținerea și apărarea păcii, ordului și repausului Europei, sunt următoarele:

1) Fia - care tractatu legitime încheiatu are prețulu împromutatei date credenție. Fia — care partasiu la tractatu are detorenția de a împleni cu conștiința dreaptă și de în punctu în punctu condițiunile luate asuprași: asemenea are dreptulu de a pofti împlinirea detorențiilor contrase.

2) Maiestatile Sale înse nu potu concede, cum ca pote se sté un tractatu fora acea împreunare de drepturi și îndetorenție împromutate, nece cum ca marginile acestoru drepturi și îndetorenție pe dreptu se potu după placu întinde preste sferă partasitorilor, au a se restringe și resverti prein amestecarea ne partasiloru.

Maiestatile Sale rezimate pre aceste nesurupate principie adreptului Staturiloru și poporeloru, ce acestoru trei poteri partasie în negociulu Cracoviei la acésta templare le sîerbira de regula nefranta în modulu lucrarei sale, neci odata voru întrebuențiá poterea, incrediuta manuriloru sale, spre asuprirea drepturiloru bine castigate, ci pretutendinea și totu de a un'a, în catu va a vé locu colucrarea loru, spre scutentiá acelor'a și apărarea asupr'a unoru întreprinderi ce într'acolo centáza, ca se franga dreptulu, ordulu bunu și pacea.

Maiestatile Sale, spre a dechiará publice înainte lumea și mai de aproape înainte a tota Germania, aceste sentiri, ce cu templarea rescolei dela Cracovia se aratara de altii întru o lumina falsă, de în deplina împreuna-întielegere demandara, a se strapune acésta dechiaratiune prea luminatei Confederatiuni germane precum și tuturor gubernielorulu cu carele Preainaltiele sale sunt întru unire, a se impartasi.

Urméza votarile Bavariei, Saxoniei, Hanoverei, Würtemberg, Baden, Curhessen, M. Principatului Hassen, Daniei, Holandiei, Caselorulu mare-principesci și principesci saxonice, Braunschweig etc., carele tote dechiaréza alorulu multiemita pentru acésta impartasire și recunosc adevérulu acelorulu principie. După care se concluduse:

„Confederatiunea germana luà cu multiemita de în partea Curtilorulu Austriei și Borusiei espusețiunea principielorulu credențiosei paziri a tractatelorulu, pre care Prea înaltiele sale le cunosc de îndreptariu nemisicatu a portarei sale, și cu atât' mai multa multiemiresi dechiará a sa deplina învoire la aceste principie, cu catu acestea sunt în celu mai deplinitu împreuna-întielesu cu celea pre care e pusa legea fundamentale a însei confederatiuni.“

§ 2. Contiene aratarea învoirei M. Sale Imperatului Rusiei la mesur'a mai susu atensa, și impartasirea documentulu oficiosu dela Cabinetulu rusescu întru acestu obiectu.

G R E C I A.

ATENA, 15: 27 jun. Scirile ce ajungu în tote dilele de în Acarnania și Etolia adevérescu o rescola începuta de Teodoru Grivas. Elu cuprinse done forteretie seau mai bene locuri întarite: Paleochalia și Plagias, duse în launtru ooste întrarmata de 80 de inși, și un'a o incredii fiului seu ce enunai de 16 ani. Elu aduna la sine pre toti prepaditii, ce ambla însusu și în giosu pe la margini și de în colu în ținutululu turcescu; puse locu de recrutare în cetatea turcesca Prevesa, unde fia - carui arnautu apromite un pundu sterlingu

pre luna, ér' gubernatoriulu, precum se dice prein întervenirea consulelui anglescu de acolo, dede o amnestia, după care 4-5 Capitani de rapitori esira fara împiedecare de în provinci'a turcesca și se dusera la o insula aproape de Prevesa anume Scapliu, ca se pota trece noptea la Grivas în plagias. Guberniulu tramise vreo doua nái în Acarnania cu demandare, caselu închida de catra mare și selu bata cutunuri de pre uscatu, pentru că pânturile unde s'au incubatu, asia suntu de tari, catu un asaltulu ar costá numai versare de sauge în desiertu. — Caus'a turcogrecésca jace morta.

P E N I N S U L A P I R E N E A.

PARIS, 5 jul. Scirile de în Madrid 4 jul. anuncia, cum ca după togmelele asiediate între generariulu-capu al armatei ispanice în Portugalia, gener. Concha (I. Concia), și între deputatii tramisi de junt'a revolutionaria de în Oporto, trupele confederate intrara în Oporto 30 (18) juniu. Și asia și acésta cauza e încheiata.

MADRID, 18: 30 jun. Astadi la doue ore după a médiadi, infantele don Franciscu de Paula și fiasa Josefa, esira de în palatiulu regiu. Cu disgratiarea infantelui (care esocrulu reginei) pieru și tote asteptarile partidei exaltate cei mai necumpatate, caria infantele se facuse comembru și instrumentu. Proiectele acei partide se paru a fi fostu oblicite de buna ora, și împlinirea lorulu a fi preocupata prein preveghiarea ministeriului.

U N P U N T U D E Î N L U C R A R I L E

Dietei Borusice.

INTRE propusețiunile regie supuse Adunarei dietale dela antaiulu momentu al esistenției ei, erá un'a, care atingea rescumpararea îndetoririlorulu ce stau pre proprietatea rusticilorulu, și care în urma fú lapedata de Statuiri, ne vrendu ai dá ogarantiá înainte de tote fora condițiuni determinate, fora margini de fapte și fora de securitatea că va fi orecandu întemeiata întru întielesulu unei poteri nationale.

Éta tota fienti'a lucrului în scurtu. Institutele de creditu agricolariu în Germania și alesu în Borussia au un momentu, o activitate o soliditate, ce meritéza cele mai seriose luari aminte. În ținutele de catra resaritu, inviáte numai prein lucrarea pamentului, cercara de buna ora a inviá acelu lucru prein o impartire folositoria de capitalari.

Înainte de a capetá rusticii calitatea de proprietari, singurii proprietari, ce erau pre atunci în câmpii, arendatorii bunurilorulu nobilitarie, formaseră insociri de creditu ce pan'astadi mai stau întru tota soliditatea. Traguenduse de începutu de în Poloni'a, în urma se latira rápede în tote provinciile borusice; ce ei le numescu Landschaft. Proprietarii, adunati după circuli, comitate și provincie, întemeiéza de voea lorulu adevérate bancuri agricolarie; bancuri care dau în promutu pre antai'a ipoteka, și tramitu în circulare chartii aducatorie de interesu. Înscriptiunea séu obligatori'a ipotecaria, luata de bancu pre dominiulu celulu împromutatu, se face însasi titlu de rate care se noteza și se vende în Bursa. Acestu titlu (Pfandbrief) remane în cursu, unde trece de în mana în mana pana candu detori'a contrasa se nemicesce și înscripțiunea prein acea nemicare se rescumpera. Adetoriulu platesce interesulu după un calculu mai înaltu seau mai degiosu, după cum

adeca mai curundu seau mai tardiu vre asi re-trage opignoratiunea; ér' banculu platesce un interesu defiptu celoru ce aducu titlii de in circulare, si garantizesce capitalulu pre intréga mass'a bunuriloru cuprinse intru insocire, prein urmare, pre o parte insemnata a teritoriului provinciei.

Diferenti'a ce vrea se intruduca legea cea noa, stá intru aceea, cá bancurile acelea formate pan'acum prein insociri de buna voia sine aternatorie dela bürocratia, se intre ca o parte intregitoria in institutele administrative si financiarie ale statului. Bunurile sateanului pan'astadi sunt inca supuse mai in tota monarchi'a la indetoriri de multe sorti, a caror'a pretiu e variu dupa provincii; ele sunt remasiti'a unei relatii feudale vechi ce vietuie si preste legile agrarie dela 1807 si 1811; ele sunt o parte insemnata de in venitul proprietariloru, si ca o legatura materiale cestringe inca catra sine pre cei ce aterná odiniora dela dominiulu loru. Acum se propunea a determiná sum'a, la carea potea se se inaltia pre totu anulu acele indetoriri, a transformá in capitaluri acele anuitati, si asia de o data a rescumperá tote greutatile ce aterná pre bunurile sateanului. Macar'ca se poteau rescumpará dupa dreptu dela 1811, indetoririle acestea totu nu se rescumparau dein lips'a capitaleloru. Si togm'a Capitalele erau, ce proiectulu de lege dá sateniloru indetorindulu si ale cuprinde. Banculu nou ce ér' ase redicá, se puca in loculu domnului pam. catra sateanu, si aduná indetorirea intorsa in bani pe un calculu de $4\frac{1}{2}$ la 100 dein venitu. Spre esemplu. Banculu scapá pre sateanu de indetorirea catra domnulu seu, platindu acestuia Capitalulu ratei, care banculu o luá in loculu domnului pam. Elu depunea Capitalulu acel'a intru o chartia aducatoria de interesu ca si Pfandbrifulu si potendu a se vende; pentru ca si pfandbrifulu nu ér' alta de caru inscriptiunea ipotecaria ce banculu o luá pre proprietatea sateanului, ca o garantia de platirea ce o facea in loculu lui inainte.

Acum, ca acesta inainte platire se fia reale, si de a se pote cuprinde de tote partile, doua conditiuni erau de lipse: antáiu ca sateanulu se castige scimbandusi proprietariulu, si a doua ca domnulu pam. se nu pierda scimbandusi adetoriulu. Sateanulu castigá, pentru ca in sistem'a propusa o parte dein rat'a, ce o platea, de ci inainte se intorcea spre stingerea detoriei sale si spre inceptulu scapá de detoria. Domnulu pam., la antai'a vedere póte se parca vetematu, pentru cá banculu, dein $4\frac{1}{2}$ platitu de sateanu, $\frac{1}{2}$ se intorca spre nemicirea detoriei, lipsea ca domnulu pam. se se invoiesca asi luá capitalulu intru o chartia ce aducea numai 4 pro-Centu; elu dar' pierdea $\frac{1}{2}$ dein 100 in piatiu, ci de alta parte avea o suma insemnata in despuneresi, cu care se potea folosi in loculu aceloru anuitati mai multu seau mai pucinu forte-mici, ce nui dá a mana nemidlocitu un Capitalu asia de folosu.

Pentru cá acestu edificiu sese repauseze pe ceva lucru solidu, si pentru cá acea chartia ce representá pretiulu rescumpararei indetoririloru se aiba un pretiu securu si la antai'a intrebare se se pota transformá in bani numerati, Guberniulu voia ai dá garanti'a Statului. Dupa acésta sistema, Statulu ar fi asecuratu suptu responsabilitatea sa tienatoriloru de aceste chartii, nu numai platirea regulata a intereselor, ci la lipse si platirea afara a capitalului. De ér' o bataia, o scumpete, ce impiedecá pre sateanu de asi plati indetorirea pre anu, cu care de aci in colo ban-

cului nu domnului pam. ér' detoriu; banculu totusi ér' oblegatu a plati interesele ce le apronasese cuprindietoriloru de a sale bilete, seau domniloru pam. celoru de antaiu tienatori acelor'a, seau ori cui le ar fi cumparatu dela ei cá tituli de rate. Statulu cá garantizatoriulu bancului, luá dar' pre sine o indetorire, care la templari potea se apese forte greu pre densulu, de ora ce capitalulu creatu prein asta operatiune se socotea la 100 milioane taleri (150, mill. fl. c. m.), de cumva se intendea preste tota monarchi'a.

Acést'a inse nu ér' numai o indetorire la intemplantare, o detoria possibile pentru venitoriu, ce Statulu o luá pre sine, ci un imprömutu ce numai de catu se poté realizá pre socoté'a Vistiariei. Statulu in Prusia e mare proprietariu, si dominiurile sunt deintre cele mai mari funtane de venituri. Dein 6 milioane de taleri, 4 milioane venu dein indetoriri asemenea cu cele ce bancurile noue ér' se le rescumperé. Asia dominiulu Statului investitu cu posesiunea tuturor acestoru bunuri ingreuiate, potea sesi dé in chartii Capitalulu anuitatiloru ce se suia la un calculu asia inaltu, ce ér' intogma cu o imprömutare publica. Acesta nemesurata si ingeniosa operatiune a rescumpararei celoru dein urma rate feudale centea, macar' in parte, spre crearea unor noue chartii spre folosulu guberniului.

Si togm'a deintr'assa laturei veni perirea. Operatiunea in sine ér' adevératu salutare. Silesia, Posen, si Saxonia cerea aplecatiunea ei. Bancurile de rate (Renten-Banken) functioná dela 1832 in regatulu Saxoniei, si produsesera cele mai minunate rezultate; ele inaltiasera pretiulu proprietatiloru, immultisera capitalele, redicaserá caracteriulu cetatianiloru. Un asiediamentu analogu adusesé asemenea servitiuri intru o parte a Vestfaliei. Deci marturisirile de tote laturile atestá bunetatea proiectului de lege. Unii aru fi voitu asiediamente de creditu ce se vietuiesca afora de guberniu si fara lucrare oblegatoria asupr'a proprietatei. Unii Cavaleri se plangeau de micisurarea ce ar suferi venitul loru dupa petiorulu pe carele se aru rescumpará drepturile lor; ei se temeau, ca prein scoterea in publicu a ipoteciloru pre bunurile rusticesci se va ocasioná in piatiu o concurentia prea tare cu ipotecile bunuriloru nobilitarie, si ca tote acestea chartii voru pierde dein pretiu immultienduse. Unii sateni aflau jucinu folosu se plátésca in bani, ce adese ori platea in naturale, etc. Tote aceste ratiuni inse erau numai secundarie; omenii influenti, capetele adevérate ale dietei se dechiarau in masa in partea proiectului pentru intielesu si fundamentulu lui.

Ci aceiasi omeni-lu lapedara in masa, pentru ca acestu proiectu consecrá pre greutatea Statului o garanti'a de bani, ce inca nu ér' determinata, si la care Diet'a intru adevéru nu ér' chiamata a o cunosce. Ei sustienura principulu politicu parendule reu affi indetorati alaplecá cu atátá rigore la o templare, candu aru fi voitu a secundá intentiunile guberniului, de aru fi potutu a o face fora de ase lapedá de calitatea cea mai inalta, de dreptulu celu mai esentiale al Staturiloru-generarie, dreptulu invoirei intru dare seau imprömutu. Adunarea le urmá cu pricepere si o invertosiare, ce aratau dein destulu, cum ca ea intielege adevérat'a intrebare politica, ce ér' pusa inaintea ei acum de doue luni de dile.

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

XXIV.

Se trecem la conjugatiuni, si

A) La auxiliarele, СЖИТ, ВОУ, АМ; deintre carele:

1) СЖИТ, afara de ce că vechii mai desu intrebuentieza persoanele: СЖ, Є seau і, ce astadi se paru a fi remase numai vulgului dein plecarea ce o are catra scurtarea pre catu se pote acuventeloru, er cartulariloru nostri par ca -su ingretiosiate, totu le aceia se afla in numerulu plural si cu formele acum de totu uitate СЕМ, СЕЦН, in locu de СЖИТЕМ, СЖИТЕЦІ.

ВО, gen. 38, 23: КЪ ПРЕ НОН НЪ ПОЛТЕ ЗИЧЕ, КЪ СЕМ МИНИОШИ; 44, 16: РОБИ ДОМЪЛЪН НОРТЪ СЕМ. СГ: ПЪЦНМ ФОЛМЕ ШН СЪТЕ ШН ДЕПОЛЦН, ШН СЕМ БЪТЪЦН.

ВО, gen. 42, 14: АЧАТА Є КЪМ ЄЪ ЗИК ВОЛЪ, КЪМ ВОУ СЕЦН НИКОДЕ; totu acolo 33: АША ВОУ ЦН КЪМ НЪ СЕЦН НИКОДЕ; exod. 33, 5: НЪ ГРЪМАШН БЪРТОШН ОАМЕНИ СЕЦН ВОУ. СВ: АЪ НЪ СЕЦН ВОУ МАН БЪНН ДЕ АЛЕ; — КЪ КАТА АМЪ АЪ ДЪМНЕЗЪ СФЪТЪ АРТЕ, ЧЕ СЕЦН ВОУ. СГ. ВОУ СЕЦН МЪРЪТЪРНЕ АЧЕЛОРА.

In locu de СЕЦН la aceiasi vechi ocure form'a СЕТ, cu п nemuiatu cum vomu vedé intr'alte tempuri mai in giosu, si cum si transdanubianii dicu in acelesi tempuri. Asia ВО, gen. 29, 4: ПЪКЪКЪ ЗИЕ ПЪТОРНОЛОР: ДРАЦН ФРАЦН, ДЕУНДЕ СЕТ. Ех. 5, 17: ФАРАОН МЪЖ ЗИЕ: КЪ СЕТ АЪТНИЦН.

Asemene nemuiare vomu vedé mai giosu si in verbulu ДЪДЮ seau ДЕД (dedi) unde d nu trece in ds seau z, casi in alte multe cuvente la cei vechi, precum: АПЪТРЕДН, ФІЕРЕННТЪЛЪ etc. care noi le dicemu а ПЪТРЕДІ, ФІЕРЕНЦАЛЪ.

2) ВОУ, la cei vechi mai multu are veri in a doua persona de catu ВЕН, р celu originariu inca remanendu nemuiatu. ВО, gen. 4, 7: АЪ НЪ АША СЪ ВЕР ФАЧЕ ВИНЕ АЪАВЕР ПАЛТЪ, Є СЪ РЪЪ, АШН НАННТЪ ОУШН ПЪКАТЪЛЪ ТЪЪ ВЪФН, totu ac. 13, 9: СЪ ТЪ ДЪТЪРЪНГА ВІЕРН МЪРЪЕ, ДЪЧЕМЪВОУ ЄЪ ДЪДЕРЪПТА: САЪ СЪ ТЪ АНАДЕРЪПТА ВЕРН МЪРЪЕ, etc. Asia СВ, СГ. LI, Ps. ВВ etc. forte adesu.

Asemenea aflamu inca la cei vechi р nemuiatu si intr'alte cuvente. СВ si СГ: КЪЦН МЪЛЦН НЪМНИНН ЛА ПАТЪЛЪ МІЕЪ САТЪРЪКІЕ ДЕ ПЪННЕ, ЄЪ ПІЕРН ДЕ ФОЛМЕ; totu ac. КЪМ ТЪ ЖИДОВ ФІИЦА, ДЕЛА МННЕ ЧЕРН СЪ ВЪН. Ci aflamu si exemple că ei muiá une ori, unde noi nu muiámu. ВО, ex. 26 13: КОРЪЛА ДЕ АМЕЕ АПЪТЪРМЕ СЪ АКОПЕЕ; si cu oa in locu de o, totu acolo, 20, 26: КЪМ РЪШННТЪ ПА СЪ НЪЕ ДЕКЪСОПІЕ ДНАННТЪ АЪН.

Aceiasi vechi intrebuentiasі врем, врецн in locu de ВОУ, ВЕЦН in futuro. Dein multe exemple ajunga aceste pucine. ВО, gen. 44. 16: Р ЧЕ КИП НЕ ВРЕМ ДЪДЕРЪПТА ПРЕ НОН. СВ, СГ: ВРЪВЕРН ДЕ ЧЕ ТЕ ВРЕМ ЧЪРЪ. ВО, gen. 3, 5: НЕЧЕ КЪМ НЪ ВРЕЦН КЪ МОДРТЕ МЪРН, НЪ ЦІЕ ДЪМНЕЗЪ, КЪМ ВЕРЕ Р КАРЕ ЗН ВРЕЦН МЖНА ДЕ АТЪРЪКІЕ, ДЪШКИДЕБОРЪШНН ВЪЦНН, ШН ВРЕЦН ФНКА ДЪМНЕЗЪ.

3) АМ, cei vechi dicu nu numai in person'a adoua si atreia cu є, ci chiaru si in cea de antaiu: СВ, СГ; ЧЕ ВИНЕ ВОУ ФАЧЕ СЪ АНБ ВІАЦА ДЕ ВЪЧН; — РОГЪТЕ АНКИМН РЪПЪНЪЛЪ. MS fara i: АЦН ДЪМНЕЗЕН СТРЕННН СЪ НЪ АЪН ПРЕ АЪНЪ МННЕ.

Aceiasi in locu de al nostru ар intrebuentia mai totu deaun'a ар seau арж, care ein locu de avere ca al latiniloru haberet. MS. КЪ ДЪРЪЕ АЪА ДННТЪРЪ ННМА ЛОР ПЪКАТЕЛЕ, — АТЪНЧЕ АРЕ ПЪТЪЛЪ АЪАЖНЪНН ПРЕ ЖЪДЪЦЪЛЪ. ВО, 54, 22: СЪ АРЖ ВЕНН ДЕЛА ЕА АШНШ, АРЖ МЪРН.

Adansu la XXII.

La punctulu 1) unde adauseramu exemple de intrebuentiarea ortografiei en si ente la cei vechi in locu de nn si nnte, insemnămu că Cazania de Govora e cea, care intrebuentieza acesta scriere nenumerate ori. Dein multe acestea pucine.

ВЪШМЕНТЕ, asia desu, catu nu e cu potentia a le citá tote, singuru in invetiatur'a p. 431—441, numeraramu de 17 ori.

КЪВЕНТЕ, p. 18, 438, 524, 527: ДЕН КЪВЕНТЕЛЕ АПОСТОЛНОР.

МЕНТЕ, p. 14, 445 (bis), 451 (bis), 523: ЧЪНА ШКАЛЪН МЕНТЕН.

МОРМЕНТЕ, p. 450, 528: МЪЛТЕ МОРМЕНТЕ АМ ДЪШКІЕ.

ПЪРЕНТЕ, p. 528: КАРЕ ВЪЪ ФЪГЪДЪНТЪ СЪ ВЪ ДЪ ПЪРЕНТЕЛЕ МІЕЪ.

ПЪМЕНТЕ, p. 467, СОКОТЪЕ ПЪМЕНТЕ.

Asia: ВЕНДЕКАТЕ, p. 444, АНМЕНТЪРЪ p. 282, СМЕНТЪЛЪ p. 436 etc.

Notitie varie.

O gazeta de Roma Mondo illustrato scrie acesta frumoasa trasura despre Pontificele PIU IX.

„Un nobile avutu Romanu voiá pre unulu dein doi fii ai sei selu puna erede univarsal bunuriloru sale, suptu conditiunea de a dá acest'a apoi o parte dein avere beserecci; ci amendoi fii se invoira se impartia intre sinesi averea parentesca, ori cum va se sune testamentulu pentru unulu seau pentru altulu. Tatalu intieleguendu de acest'a si imavaianduse facu pre ascunsu un testamentu, prein care elu filoru sei numai o mica suma, ci tota cea lalta avere o testá acelui preutu, care dein templare togm'a intru acea di, candu iseva tiené cerimoni'a inmormentarei lui, si intru aceeași beserecca va lege cea de antaiu liturgia. Acestu testamentu, elu-lu depuse la un notariu. Dupa mortea aceleuia, ce preste pucinu urmase, notariulu desfacu testamentulu, si misicatu de curiosulu cuprinsu al acestuia, lu-duse la Papa. Erá sér'a tardiu, candu PIU IX ceti testamentulu; ci fiendu ca cerimoni'a de inmormentarea mortulu erá se se tiena numai de catu a doua di inainte de amédia-di, asia Papa inca in ainte de ase face diua se duse in beserecca si celí antai'a liturgia, inainte de a intrá altu preutu in beserecca. Asia S. Sa fu crede legitimu al averiloru repausatulu, si transpuse tota creditatea numai de catu in man'a amendororu filoru.

—Regin'a Victoriase indurá a asemná renumitului apostolu al stemperarei parente dominicanu, Theobald Mathew (care acum e in Prag'a Boemiei), o rata pe totu anulu de 300 p. sterlin (ca la 3000 fl. c. m.) Se scie, ca acestu omu benefactoriu al omenirei tota averea sia consecratu la acea lucrare alui filantropica si religiosa.

—Nou planeta. La 1 jun. ser'a 10 1/2, aflatoriulu Astreei, D. Hencke in Driesen, aflá inca un planeta. Lumin'a lui e ceva mai stralucitoria ca a Astreei; si cu tota probilitatea elu e al 6 le asteroidu (alu 14 le planeta), că ci cu acelea sémna si la facia si la ambletu.

—Galvanismulu in contra insectelor. In Scotia cercara cu bunu succesu a apará pomii prein galvanismu asupra insectelor. Un inelu de arame si altulu de cusutoriu, la petiorulu si culmea pomului, impreunate prein un firu de drotu, e de ajunsu. Totu insectulu ce se atinge de anelulu de arame capeta o lovitura, ce l'omora au l'arunca la parentu.

I D E I

Despre proporținat'a unire a cultivirei facultatilor sufletesci si morale cu impartasirea cunoscentieloru.

II.

Fora indoiela dechiararea lucrurilor cu buna socotela, e celu mai securu si folositoriu mi-diului spre desfacerea poterilor tenerului, si in cea mai strinsa legatura stă cu impartasirea cunoscentieloru.

Ci intrebarea e, care e metodu mai intogmitu intru invetiatura spre unirea poterilor sufletesci cu impartasirea cunoscentieloru? De intre metodii invetiaturei mai de frunte sunt: metodu analiticu si sinteticu, de care inse e diversu metodu Invetiatoriului propriu, carele singuru silu face, si care mai cuprinde in sine unele adausuri de deprindere dupa a sa voia alésa.

Modulu propunerei stă intru aceea, ca o materia ore-care, seau lucru, seau templare departata, asia chiaru si cu tote ingiuru-starile se se esplice si se se figureze inaintea tenerului, catu intre lucrulu cunoscutu si cunoscundu, prein asemenarea in poterea cugetarei lui, un tipu deplinitu, cu celu descriu intogm'a, se se nasca. Ca un esemplu deplinitu de modulu invetiarei potemune pune inainte pre Salvatoriulu nostru, carele intru invetiaturile s'ade neajunse tipuri de urmare ne lasă, caruia intru invetiarei intogm'a dupa fire si dupa tipurile dein afara dirésa, pe dreptate potemu sei urmāmu.

Metodulu sinteticu, seau progresivu intr'acolo centéza, cá tenerulu sesi castige a sa subiectiva morale indemianare, prein carea diversele si desfiratele parti ale cunoscentieloru lui se se unésca si intru un intregu armonicu cu o structura bine togmita se se compuna. Prein acestu metodu pre usioru se cunosce, cum stă si cum se redica edificiuulu prein parti, care e cuprinsulu lui, insusirile cu tote partile, adeca fundamentulu, destinctele idei, concepte, si cunoscentie celu forméza etc. Si, dupa ce prein acestu metodu ca pre graduri dela parti trece la intregime, va recunosce cá acest'a e celu mai de folosu si indemanatecu modu intru deprinderea teneriloru, a cator'a idei seau neci un'a seau pre pucine cunoscentie posedu. Modulu sinteticu, preintru o acurata si diligente deprindere causéza mintei o asia togmire dein lantru, prein care inaintarea cunoscentieloru forte se ajuta.

Modulu analiticu, seau regresivu, asia numitu, pentru ca dela cunoscentie intregi se intorce la partile, dein carilesu fapturite, in doua parti se imparte; 1) ca despartirea cunoscentieloru intru acele parti, dein carele totulu s'au fostu incheiatu, curatu si la intielesu se se face, mainainainte de tote adeca punendu partile, dein carele ore care materia e inchiagata, dupa aceea despartindu insusirile siesi urmatorie si impreuna statorie (proprietates successivae et simultaneae); precum si insemnarile prein asta despartire a intregului, si in catu se tiene de luarea a mente, a materiei seau a ori-carui despartiri si insusiri, curat'a deprindere forte multu se usiuréza; 2) Ca se seredice dein campulu material al cunoscentieloru la celu formal, care se nasce dein preuna - asemenarea amendumor'a, pentru aceea propunendu vre o cunoscentia intréga, deprinderea se incepe dela un adeveru cunoscutu; si dupa ce prein metodu analiticu destulu s'au luminatu, determi-

néza de o data adeverulu formal intr'insulu aflāndu prein asemenari adequate, si placute, desparge indoelele asu,r'a cuprinsului adeveru ce se ar poté radica, si asia pre incetu se nevoiesce a desceptá in teneru incredentiare si petrundere mai afunda.

In catu cá prein asta forma de deprindere totu deauna se descopere un adeveru formal, intru atat'a acestu modu si metodu descoperitoriu se pote numi. Socrate adese ori traea cu a acestu metodu, de cate ori adeca voea a propune invetiaceiloru sei un ce adeveru, aducea mai multe adeveruri si pareri intru un'a si astringea pre invetiaceii sei ca de ameruntulu se le cerce, se judece, se ratiunéze pona candu lucrulu propusu far cuprinde si despre deplinitulu lui adeveru s'ar convinge; elu dár' cunoscentiele cele mai deinainte ale invetiaceiloru sei le intrebuintiá ca niste midiloce, spre descoperirea altoru nove adeveruri, si intru atat'a Socrate se poté numi intemeiatoriuulu acestui metodu, de si Socratic'a de adi in ore-catu se destinge de metodu originariu.

Deci déca cu ameruntulu vomu judecá atinsele metode, si prepunendule scopulu nostru le vomualaturá intre sine, singuri vomu poté deduce: cum ca metodu de antaiu al propunerei mai alesu intru deprinderea celoru mai preceptu invetiacei, in carii ceva cunoscentia catu de catu supunemu, se pote intrebuintiá; macar' ca subtu nescari conditiuni si restringeri inca si intru deprinderea celoru mai teneri s'ar poté folosi. Mai alesu inse metodu sinteticu, si analiticu anticipative, e celu mai intogmitu spre impartasirea cunoscentieloru intru deprinderea teneriloru, si asia acestu metodu, seau a acestoru impreuna legare, e mai alesu de a se recomandá intru deprinderea teneriloru.

Fora de cautare inapoi, in ori care metodu se afla acestea: obiectele, lucrurile dein afara, carele mai antaiu misca poterea semitoria, si destépta in omu poterile cunoscatorie punendule in lucrare. De aci se nascu impresiuni si cugete, pre care intielesulu prein ajutoriuulu ratiunei le preface in concepte, judecate, si ratiociniuri. Despre acést'a dar' e mainainte a cugetá, cá tenerulu in anii de antaiu sesi deprinda poterea reprezentarei prein obiectele semtirii, si sese nevoiesca catu de multe obiecte in giurnu a cercá, si de o data a cuprinde diversele loru parti materiale si formale cu ale loru insusiri. Preste totu dar' semtirile dein afara sunt, carele destépta sufletulu omului silu misca intru atat'a, catu semtirile se potu socoti, ca celu mai securu manudicatoru si indreptatoriu: prein a caror'a ajutoriu mentea cuprinde impresiunile facute dein afara de o parte, de alt'a cunoscentiele se asiédia in ascunsulu ániei.

Dein cele dise urméza, cum ca intru institutiune mai antaiu semtirile trebuie desteptate: indemnuri, elateri, ca acelea se se implānte in anim'a tenerului, ca cu doru se se nevoiesca dupa castigarea cunoscentieloru. Déca tenerulu pan' aci a venitu, si poterea mentei intr'insulu incepe a se radica si de o data cunoscentiele, atunci obiectele semtitorie prein ajutoriuulu mentei incepu ase pretiui si ase pune in lucrare, si in pieptulu tenerului acum deschisu la totu ce e bunu, adeveratu si frumosu se unescu si se punu intru o armonia cu poterile sufletului. Asia pre incetu se nasce scienti'a, dupa ce conscientiele se punu in neuitare: tréza si copt'a cugetare, dupa ce cele puse inainte prein ajutoriuulu intielesului cu tota nevoientia se cérca: mai pre urma judecat'a de

plinu, după ce cunoscentiile castigate prein puterea asemenării mai multu seau mai pucinu se cultivescu si se întregescu. Si pentru ca mai încolo în teneru sese desface o putere de sine victuitoria si lucratoria cu folosu în cunoscentiile de antăiu, fia-care Invetiatoriu asia sesi îndrepte planulu, că tote conceptele ori de ce obiecte seau materie se se face apriate si deplinite, nera-menendu neci umbra de indoela. Elu se nu pasiésca mai încolo, pan'ce nu va fi cuprinsu dein destulu cele de antăiu, seau nu va fi pusu gati-rile de lipse si cuvenentiosu fundamentu pentru cele noua. Mergerea prea iute, si neastemperulu de a pasi înainte dela cele usiore catra cele mai grele, au împiedecatu seau celu pucinu au facutu prea superficiale cultura poteriloru sufletesci în mai multi teneri generosi.

Pentru că prein neastemperulu nesocotitu se destépta în teneru poterile si facultatile, ce cautandu la etatea lui inca trebuia se dorma; seau pre cei în catu-va cultiviti, deprinsi, intru atat'ai langediesce, catu apoi ca barbati cu noua poteri abia le potu pune în armonia si lucrare. Deunde tote impartasirea cunoscentieloru, fora de proportiunata putere a sufletulu care se pota cuprin-da cunoscentia, e asemene sementiei aruncate în pamentu întielenitu si nelucratu, care seau nemica, seau pucine, ne copte si nefolositorie fructuri aduce.

Urméza dar', ca prunculu de micu asia se se invetie, îndrepte si deprandia, ca se scie destinge între însusirile esentiale si accidentale ale fia-carui lucra; alt'mentrea conceptele prein cunoscentia castigate neci o data voru fi curate si precise.

Mai pre urma, fiendu ca limb'a e celu mai defrumte si mai de lipse midiolocu a culturii sci-entifice, de lipse e, că tenerulu intru deprinde-rea aniloru de antăiu asia se se îndemanéze, ca-tu cuvintele limbei, după a ei fire si însusire, cu-ratu, limpede si după legi intru întielesulu lor, se se folosésca. Asia pre încetulu si-va castigá de-plina desteritate, cele invetiate, audite seau vediu-te si cu altii curatu si la întielesu ale impartasi. Si aici stă piétr'a împiedecării de înaintarea culturii, alegendu în scolele, unde limb'a lati-na e vehicululu, si acésta pomposa si desfatata limba mai numai mecanice se invétia, é' ade-verat'ai clasicitate preste totu nu e cuprinsa; im-piedecári, care pre usioru s'ar poté radică dein midiolocu, prein traducerea macar' a studioru scolastice si a autoriloru, după norm'a Principii Sinkaiane, intru o editiune latino-ver-nacula, cu note romanesci respicatorie pentru fra-sele si cuvintele mai anevoe, determinandule în-semnatianca une ori prea larga prein cautarea la legatur'a cu cele de înainte si cu cele urmatorie. Intru acestu modru ar poté vedé tenerulu, pre-cum asemenarea limbei romanesci cu latin'a, a-sia si ne asemenarea lor în unele puncturi, dein care adése ori asia reu suna în urechile roma-nulu traducerea dein cuventu în cuventu; adan-guenduse spre maimare usioretate si Lesicone bine tognite pentru scolari cu trebuentiose carti pentru Invetiatori. Asia studiulu limbei inca ar curre mai cu îndemanare, si impartasirea cuno-scentieloru s'ar face cu mai multu fruptu.

Deintru acestea se potu cunosce, de atatea ori pusele subtu întrebare, piedece intru înainta-rea scientieloru, si modrulu prein carele inca ce-le mai usiore se aru poté desface, că ci tenerii cu talentu nu au lipsitu neci odiniora în natiu-

nea nostra. O, de ar fi, ca si intru acesta parte generos'a anima acelor, de carii mai strinsu se tiene acesta deregatoria, prein indemnuri amesu-rate si proiecte energiose, se dé anima celor'a, intru a caror'a mana e depusa spémea natiunii, si caror'a zelulu nu lipsesce spre faptuirea unui asemenea, seau, după înalt'a-le întieptiune, al-tui mai usioru si mai folositoriu planu! . . . iy.

Aforisme dein sfer'a educatiunii.

În educatiunea necondusa de relegiune sufletulu remane fara nutrementulu firescu; langediesce si necurmatu trage de morte ca intru o închisoria.

Nu e mai uritu de catu grobianitatea invetiata, si educatiunea de acuma în multi produce acést'a.—De grobianitatile unui ne invetiatu ridemu, înse déca le face un invetiatu, nu fara cauza ne cade cu greu, că ci cu durere vedemu cum nu se împlenesce într'insulu ce Ovidiu forte frumosu dice: „Ingenuas didicisse fideliter artes Emollit mores, nec sinit esse feros“

Nefericitu e tenerulu, carele cu ochii totu de a una petrece numai la obiectele lumii ester-ne, departandui cu totulu de lumea interna. De este greu a se cunosce pre sine, si totusi o ma-iestria de catu tote mai de lipse: omulu tem-puriu trebuie se caute în launtrulu seu, nu cumva déca cuprinsu fiendu odata de multe formale ti-puri însielatorie a lumii esterne, si ore cumva desfatanduse în acele, tardiu sesi vina în ori, si sese sparia însusi de sine. A se cunosce pre sine, platesce mai multu, de catu a scí geografia si statistica a tota lumea.

Pazesceti invetiacelelu dela exemple si in-sociri rele. Stricarea acestora nece cu invetiatur'a, nece cu disciplin'a nu o veti poté vindecá. Esemplulu reu în anim'a prunculu, e chiaru ca vermele în poma, o rodé pana ce cu totulu omi-stuie. Prunculu între soci fara lege, e ca o plan-ta frageda între bozi, se pléca, langediesce, si mai în urma pieré.

Mente cultivita lenga o anima rea: stá tog-ma ca baseric'a lui Dumnedieu lenga pester'a tel-hariloru. Cunoscentie largi si invetiaturi, fara mo-ralitate si educatiune, sunt ca margaritariulu a-runcatu în lutu.

Carele în deregatoria si în statusi îndata se ostenesce, si la erudirea junimei siesi increden-tiate se uita ca la o sarcina nesuferita, unulu ca acel'a e lipsitu de celu mai frumosu charu, ce nóa mesericordea providentia ni l'a mesuratu, că adeca se traimu cu bucuriele si fracturile nevi-novate ale lucrariloru nostre de tote dilele, dein care asemenea unui teneru ne curmatu se inve-tiamu. Cati invetiarori si educatori nu sunt si pana în diua de astadi lipsiti de charulu si bu-curiele aceste?

E semnu pre invederatu, cumca a peritu de totu dulcéti'a santei detorentie acolo, unde si împlinirea mecanica, seau mai bine, ostentativa a detorentieloru publice în educatiune se lauda, au astépta se fia laudata. Pretiulu dein launtru al lucrariloru împlinite acuratu, întrece tote laude-le cerute de cei vani si mici la anima.

Invetiatoriu - si educatoriule credentiose! se nu cadu în desperare, déca efectulu osteneleloru tale se arata tardiu, si asteptatele rezultaturi a lucrariloru tale se desvolta tardiu.—Totu binele se desvolta tardiu, înse dura în eternu, precum însusi Dumne-dieu; si plantele tale, sadurile omenimei, pre care lei crescutu sile vei cresce se fia cetatiani buni, inca si tieren'a tio voru binecuventá!—